

Vallcorba: exigència, pulcritud i mirada enllà

La mort del fundador de Quaderns Crema, Jaume Vallcorba, sacseja la literatura catalana. Figura fonamental de la cultura catalana dels últims 35 anys, va impulsar autors nous com Monzó, Pàmies i Serés i va farcir de tradició europea la literatura mateixa.

Dençà de la seva mort, el 25 d'agost, a causa d'un tumor cerebral, molts lectors catalans han repetit el mateix exercici: resseguir mentalment els llibres de Quaderns Crema que tenen a casa. Així es constata la profunditat i la universalitat del catàleg que Jaume Vallcorba (Tarragona, 1949 – Barcelona, 2014) va teixir durant 35 anys al capdavant de Quaderns Crema, catàleg que el converteix en una figura fonamental de la cultura i la literatura catalanes: l'editor independent i de referència en l'àmbit català des de la represa democràtica. Així es palesa fins a quin punt marca les biografies intel·lectuals de diverses generacions.

“Quaderns Crema va culminar el procés que havia quedat interromput el 1969 amb la crisi d'Edicions 62: la creació d'una editorial moderna, de nivell internacional, no voluntarista, amb un bon catàleg d'autors estrangers, clàssics, una nova generació d'autors catalans, assaig i poesia”, explica el crític literari Julià Guillamon, que va comissariar l'exposició “L'estil Quaderns Crema” amb motiu del trentè aniversari de l'editorial. En la primera època, va “sintonitzar amb elements culturals de diferents naturaleses i procedències, que defugien l'ús instrumental de la literatura, del que en podríem dir *literatura progre*”. En aquest inici, el registre lingüístic, més proper a la realitat però igualment pulcre, modelat a fons amb el corrector Andreu Rossinyol, i el disseny original i arriscat van ser els seus estandards diferencials. “Vallcorba era dissenyador, tenia molt de gust, i tenia Monzó al costat. L'impacte dels llibres blancs amb la imatge retallada va ser enorme”, afirma Guillamon. “Vallcorba va posar la literatura catalana en la primera línia de les coses que es feien.”

El vers del seu estimat J.V. Foix, de qui va editar l'obra completa per desig exprés d'aquest (“m'exalta el nou i m'enamora el vell”), va esdevenir divisa de la seva trajectòria com a editor. Considerat un gran humanista, empeltat de tradició europea pels quatre cantons, entre l'amplitud d'interessos i coneixements que formaven el seu univers hi havia les literatures medieval i d'avantguarda –hi va dedicar diversos estudis–, a banda de la cultura *pop* o

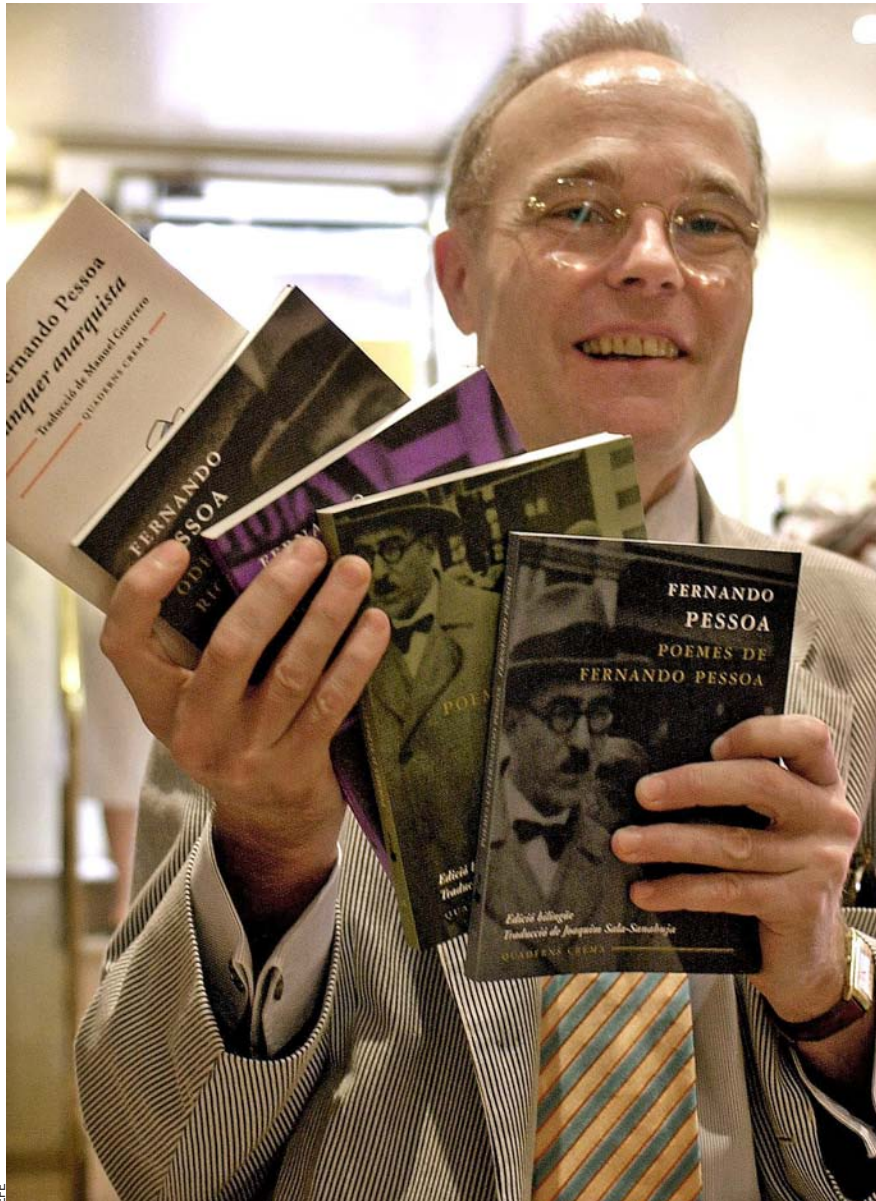
la música clàssica. Les primeres obres que publica són un poemari d'Antoni Marí, *El preludi*, i *Les poesies* d'Ausiàs March, editades per Joan Ferraté. El seu germà, Gabriel Ferrater, va ser un dels seus mestres a l'època d'or de la Universitat Autònoma de Barcelona, juntament amb Martí de Riquer, Francisco Rico i José Blecha. Després farà la tesi doctoral sobre Josep Maria Junoy, de qui editarà l'obra poètica. També exercirà de professor de literatura a les universitats de Bordeus, Lleida, la UB i la Pompeu Fabra, que abandonarà el 2004 fastiguejat amb un sistema d'ensenyament de mirada estreta. Amb això, com amb les potes coixes del mercat literari català, va ser crític.

Entre els alumnes va tenir l'escriptor Jordi Puntí, que després va treballar un quant temps a Quaderns Crema: “El Vallcorba professor era un espectacle d'intel·ligència i sagacitat. Tot ensenyant literatura èpica medieval, et donava una visió cultural de l'època que era riquíssima, i fins i tot quan es prestava a exhibicions vanitoses, com ara recitant els trobadors de memòria o els sonets de Dante, li ho perdonaves perquè tenien un sentit dins la classe.” Tot plegat confluint en la seva tasca d'editor: “Estava molt informat i tenia l'antena molt ben posada, xuclava pertot i a tot hi donava el seu segell personal i inconfusible”, afegeix Guillamon. “Abans que editor era moltes altres coses. Basava la feina d'editor en moltes altres expressions vitals, sense les quals no hauria pogut confeccionar un catàleg com el que va confeccionar”, assenyala Francesc Serés, un dels seus escriptors actuals insígnia, el més jove de la tríada d'or amb Quim Monzó i Sergi Pàmies, que s'han mantingut sempre fidels al segell.

Les premisses. *Exigència, rigor i pulcritud* són termes que apareixen reiteradament per dibuixar la feina editorial de Vallcorba, que fa tot just uns quants mesos va rebre el premi Nacional de Cultura. Ell descrivia així els fonaments del catàleg Quaderns Crema: “Ofereix autors patrimonials en edicions fiables” (Eiximenis, Brossa, March, Trabal, Carner, Foix... amb un a part per a la generació literària i periodística de preguerra, com Sagarra, Xammar, Pujols, Irene Polo, Estelrich o Gasch);

“oferir una plataforma als nous autors” (Monzó, Pàmies i Serés a banda, d'altres que s'hi van propulsar són Ferran Torrent, Ramon Solsona, Julià de Jòdar, Mercè Ibarz, Empar Moliner Eduard Màrquez, Pere Guixà, Valentí Puig...); “donar un espai important a l'assaig” (Salvador Oliva, Anton M. Espadaler, Lola Badia, Gabriel Ferrater, Joan Ferraté, Maurici Pla, Xavier Pla...); “presentar traduccions fiables i literàries d'autors estrangers tant clàssics com contemporanis” (des de Zweig, Dante, Capote, Chesterton, Holdörlin i Kertész fins a Teju Cole, Robert Frost, Littell, Bédier o Kawakami, per dir-ne només una raquítica part). Vallcorba ha fet algunes *salvatjades* molt estimables, com havia qualificat en una entrevista la compra dels drets sobre Simenon per traduir-lo al català i al castellà. O com l'edició de tota l'obra catalana d'Eugeni d'Ors. Pel que explica Anne Marie Newman, escriptora i traductora (de Monzó i Sagarra, entre altres) i fundadora del Farragut Fund for Catalan Culture in the US, la comunió D'Ors-Vallcorba era ben lògica: “Comprenc que Jaume entengués i edités D'Ors. Tots dos vivien tan intensament el plaer de les idees com el dels sentits, i el diàleg amb els vius i els morts”. Quan el 1980 Newman aterra a Barcelona per estudiar D'Ors –li dedicarà la tesi–, Rubert de Ventós li parla de l'interès de Vallcorba per parlar amb ella, i finalment Quim Monzó els presentarà. “Tots dos” –Vallcorba i D'Ors, segueix Newman– eren editors, i no és estrany; l'editor, com el traductor, assegura la pervivència de la cultura.”

Quines són les llums d'aquest editor independent i insubornable que mai va voler entrar en la roda dels premis literaris? “Va encertar amb els autors que eren els seus amics (Monzó, Galmés, Pàmies, Torrent, Antoni Marí, Parcerisas, Comadira), que al principi van formar un grup amb unes constants reconoscibles”, analitza Guillamon. “Després el catàleg es va obrir, alguns autors van canviar d'aires i els darrers anys les aportacions de Quaderns Crema han estat més esporàdiques, sense una identitat tan definida”, afegeix. Eduard Màrquez, que va publicar els seus primers llibres a Quaderns Crema, en destaca “l'equilibri entre el nou i el vell, la combinació de seguretat i risc”.

Jaume Vallcorba va crear Quaderns Crema i, el 1999, un segell en castellà, Acantilado. "Parlar amb ell de literatura seria com parlar de futbol amb Pep Guardiola", diu Francesc Serés.

Aquesta capacitat d'arriscar, tant els diners com el prestigi personal, també la remarca Serés: "Tu ja trobes un bon editor, un bon empresari o un erudit, però trobar-ho tot junt és molt complicat, i pel camí t'esgarrinxes perquè cap de les tres coses no és fàcil." Puntí, de la seva banda, subratlla la seva mirada enllà: "Vallcorba era un editor d'obra, no de llibres i prou, i aquesta manera de fer, sobretot els anys 80 i 90, quan el mercat era menys convuls i capritxós, creava fidelitats: compraves els llibres de Quaderns Crema a cegues, perquè sabies que al darrere hi havia algú que pensava en els seus lectors". Editor "primmirat, a l'antiga", amb els corres-

ponents xocs que això comportava, de vegades la cosa podia arribar al punt, com en una ocasió, de fer retirar una traducció de 500 pàgines d'un autor polonès perquè creia que no tenia el nivell d'exigència del segell i que "el lector se sentiria defraudat".

L'any 1999 Vallcorba crea Acantilado, un segell en castellà que va fructificar, després de l'intent frustrat de Sirmio, uns quants anys abans. Tot i haver fracassat, deixa perles com Fonollosa i, segons destaca Guillamon, com la col·lecció La Caja Negra, que, dirigida per Francisco Rico, avançarà el gust centreeuropeu posterior d'Acantilado. Malgrat que Quaderns Crema resisteix

al procés de concentració del sector en català i a les giragonses del mercat, molt diferent del dels anys 80 i 90, d'un temps ençà ha editat menys autors catalans nous i ha passat a dependre molt més d'Acantilado. "Acantilado ha creat un públic, tindrà continuïtat i seguidors", augura Guillamon. En canvi, creu que "l'edició catalana corre el perill de la jivarització: editorials bones però en una escala molt reduïda". Sigui com sigui, tots dos segells continuaran, i la dona de Vallcorba, Sandra Olló, que ja hi treballava, n'agafarà les regnes.

Un perfil únic. "D'editar, tothom ho pot fer, però editar el catàleg de Quaderns Crema no". Categòric però ajustat a la realitat, ho diu Serés, que aquest octubre hi traurà un llibre nou, *La pell de la frontera*, que tanca la trilogia d'obres properes a la crònica. Per què Vallcorba era un editor especial? "Parlar amb ell de literatura seria com parlar de futbol amb Pep Guardiola; tenia una omnicomprensió del producte, de la gent a qui s'adreçava, de la factura..." I hi afegeix quatre elements més: "talent", la base amb què molts li perdonaven un caràcter fort i de vegades un tracte dur; "el treball, la resistència intel·lectual i una solvència de mirada davant del món". Màrquez fa referència al diàleg com a pedra angular de la relació amb l'editor: "T'ajudava a considerar opcions (estilístiques o narratives) que no havies tingut en compte, t'esperonava a obrir portes, t'empenyia a millorar... I, un cop acabada la discussió, era obert a l'hora d'acceptar les decisions adoptades". "Jaume no sols era una persona de bon gust i molt culta, sinó amb un criteri molt ferm", explica l'escriptor i traductor Francesc Parcerisas, que des del 1983 ha publicat cinc llibres a Quaderns Crema. El novembre hi sortirà el sisè. Parcerisas recorda quan va voler editar "una cosa una mica diferent", com el dietari *La primavera a Pequín*, i les observacions que hi va fer Vallcorba: "Jo podia no estar d'acord amb ell, però confiava en el seu criteri literari i editorial, i ens enteníem". El llegat editorial que deixa és immens. Ara caldrà veure com i qui omple el buit.

Anna Ballbona